

Raon long wol ol man oli save kasem fulap infomesen bitim bifo – onlaen mo long sosed midia, antap long ol narafala kaen midia olsem radio, niuspepa, TV. Hem i impoten se ol man evriwan oli mas tingbaot ol infomesen ia mo save hao nao blong andastanem stret mining blong hem blong meksua se oli kasem ol infomesen we oli stret mo blong meksua se oli no serem ol giaman infomesen o kaen nius we oli no tru.

Wanem ia “media literacy” (fasin blong gat save long saed blong midia)?

Wan man we i gat save long saed blong midia i save ‘ridim’ ol defren kaen midia – ingkludum TV mo radio, niuspepa, mo infomesen we i gat long intanet. Oli save hao blong andastanem, stadi mo skelem gud ol infomesen we oli kasem.

Blong kam wan man we i gat save long saed blong midia, hem i impoten blong tingboat mo skelem gud wanem nao infomesen ia i stap tokbaot, wea ples i kamaot long hem mo from wanem oli bin mekem.

Hao nao blong luksave infomesen we i no tru

Infomesen we i no tru i save spolem plante samting mo plante man. Maet i wan samting we yu ridim, we yu harem, o we wan man we yu save gud long hem, olsem fren o famle, i bin serem. I gat ol eksapol olsem ol merikel merisin we oli mekem ol sikman oli kam gud bakegen, o ol storian we oli minim blong mekem ol man oli fraet, oli kros o oli sore.

Hem i impoten blong lanem hao blong luksave ol infomesen we oli no tru mo hao blong skelem wanem we i stret, wanem we i tingting blong wan man o wanem we i rili no tru. Yu save lanem sapos yu folem ol fofala step ia:

1. Karem stret **storian fulwan**. No bilivim evri samting we yu lukim o yu harem.
2. Jekem **ples we infomesen i kamaot long hem** (**source** long Inglis) – hu i bin putum infomesen o wanem i stap insaed mo jekem sapos man ia gat gudnem long saed blong fasin blong givimaot infomesen we i stret oltaem? Wanem nao tingting biaen long infomesen ia? Oli stap wea?
3. Jekem sapos i gat eni samting we i **pruvum** se infomesen ia i stret mo tru. Lukaot sapos yu lukim ol toktok, ol pija, ol namba, ol toktok blong narafala man o ol dei we oli no soem ples we oli kamaot long hem, o namba long manis we i pas finis o mining blong ol samting ia i no klia nating.
4. Karem **ful mining** – faenem ol narafala ripot o infomesen long ol ples we yu save trastem blong jekem sapos infomesen i stret.

Sapos yu lukim o yu harem infomesen we i no tru

1. No serem.
2. Sapos yu bin postem, tekemdaon o karemaot.
3. Sapos wan fren o famle i bin serem, bambae yu save letem hem i save long wan gudfala fasin, eksapol, sanem wan mesej long hem wan nomo.

Yumi evriwan yumi gat wok blong mekem blong stopem fasin we ol infomesen we oli no tru oli stap go raon. Tingting gud fastaem bifo yu serem.

Blong save moa, jekem toksave blong Netsafe New Zealand long saed blong hao blong luksave nius we i no tru [‘How to spot fake news’](#).

